

БЯХА ПЕТИМА¹

Милан Кундера

Бяха петима. Витезслав Незвал, Ярослав Сайферт, Константин Бибъл, Франтишек Халас и Владимир Холан. Поети от едно поколение, най-голямата плеяда на чешката поезия в цялата нейна история. Първият, нарочен да бъде отстрелян, беше Владимир Холан. През 1948 г. след сталинистките атаки срещу него той се затвори в своето пражко жилище като в манастир и никога повече не излезе оттам. По същото време опозориха Ярослав Сайферт, който задълго се оттегли от публичния живот. После почина Франтишек Халас. Той написа:

*От ниското ще доловиш дъха на рози,
когато ще живееш ти смъртта,
и ще захвърлиш своя щит в тъмнилото на любовта.*²

На следващия ден след погребението Халас – мъртвец без щит, става мишена на ожесточена идеологическа кампания, която превърна неговото име в символ на целокупното зло. Следващият поред беше Константин Бибъл. Обожавах този дискретен поет, който обичаше

*ужасно красивите жени,
протяжни като погребение...*³

¹ Есето на Милан Кундера *Бяха петима* (*Bylo jich pět*) излиза през декември 1984 г. в чешкото емигрантско списание „Листи“ (Listy, бълг. „вестник“, 1984, год. XIV, № 6), което е основано в Рим през 1971 г. До 1989 г. негов редактор е Иржи Пеликан (днес списанието продължава да излиза). В края на текста е отбелязано, че текстът е написан на френски за Le Nouvel Observateur и е преведен от френски от В. К. (V. K.). В броя, който отбелязва нобелиста на годината – Ярослав Сайферт, освен текста на Милан Кундера е включено и есето на Павел Кохоут *Коронация* (*Korunovace*). – Б. пр.

² „Ze zdola k růžím přivoníš / až budeš smrt svou žít / a do tmy lásky odhodíš, svůj štít““. Цитираните стихове на Фр. Халас са от стихотворението *Гробище* (*Hřbitov*), включено в стихосбирката *Лице* (*Tvář*, 1930). В цитата е пропусната думата *přivoníš* и е променена строфическата подредба. Ето оригинала: „Zezdola k růžím přivoníš / až budeš smrt svou žít / a do tmy lásky odhodíš / svůj štít““. Тъй като пропуснатата дума е важна за разбиране на смисъла, я добавяме в цитата на Кундера и я имаме предвид при превода. – Б. пр.

³ „ženu hrozně krásné / a jako pohřeb liné...““. Цитираният стих на К. Бибъл е от стихотворението *Върху бялата възглавница* (*Na bílém polštáři*), включено в стихосбирката *С кораба, който чай и кафе доставя* (*S lodí jež dováží čaj a kávu*, 1927). Оригиналният

Тогава бях на двадесет и две години. Тъкмо бяха обесили чешкия сюрреалист Завиш Каландра. С разширени от ужас очи Бибъл ме попита: „Знаете ли как е реагирал Елюар?“⁴. И ми обясни: в отворено писмо Андре Бръотон призовав Елюар да протестира срещу обвиненията на техния общ приятел Каландра, а Елюар – демонстративно и публично – отказал да защитава този враг на народа. Това беше последната ми среща с Бибъл. Един ден в състояние на безгранично отчаяние се хвърлил от прозореца на своето пражко жилище. По това време Витезслав Незвал се опитвал на всяка цена да съчетае непосилната роля на верен син на партията и на творец, верен на изкуството и на своите приятели. Напусна ги завинаги през 1957 година. Както казва неговият стих, той отиде

*да търси онези теменужени очи,
след които няма друго освен смърт.*⁴

Не, той не скочи през прозореца. Неговият син (с когото си приличали като две капки⁵) направи това дванадесет години по-късно – във времето, когато руският ужас надвисна над страната. И тогава чешките писатели – главна мишена на окупаторите, избраха Ярослав Сайферт за председател на своя Съюз. Все е пред очите ми. Вече много трудно ходеше – с патерици. А може би благодарение на болестта, когато седеше, създаваше впечатление на скала: несломим, солиден, непоколебим. Чувствахме се по-леко, когато беше с нас. Какво основание за своето съществуване може да даде един малък народ? Ето какво беше основанието: поет едър на ръст, с патерици, опрени на масата, осезаемо доказателство за народния гений, единствената слава на онеправданите. Бях вече във Франция, когато научих, че Владимир Холан издъхва в своя дом манастир. Никога няма да забравя неговите страшни стихове:

авторов стих е следният: „Byla hrozně krásná a jako pohřeb líná“. Преводът на цитата е по текста на Кундера, тъй като конструкцията на неговата фраза оправдава замяната на единствено с множествено число на думата „жена“. – Б. пр.

⁴ „hledat ty fialové oči / za nimiž není už nic než smrt“. Кундера се е отклонил от оригиналните стихове, които звучат по следния начин: „Půjdu hledat ty fialové oči / za nimiž je už jeptom pos“. Те са от стихотворението *Стромовка (Stromovka)*, включено в стихосбирката *Прага с дъждовни пръсти (Praha s prsty deště)*, 1936). – Б. пр.

⁵ С този израз Кундера отпраща към сюрреалистичния роман на В. Незвал *Като две капки вода (Jak vejce vejci)*, 1933). – Б. пр.

*И все пак злото пропълзява
по мозъка гръбначен на човечеството, кърваво оплот,
тъй както стълбите към зъболекаря...⁶*

За смъртта на Холан Сайферт написа:

*В Чехия – тази проклета клетка за птици,
разхвърляше своите стихове пренебрежително
като късове кърваво месо.
А птиците се страхуваха.⁷*

Чехия – проклета клетка за птици. Сайферт остана в нея сам. Закъс-
няла най-малко с петнадесет години, Нобеловата награда го завари на
болничното легло.

Превод от чешки: **Жоржета Чолакова**

⁶ „A přece zlo sloupá / míchou lidstva krvavě poplivanou / jako schody zubařovy...“. Цитираните стихове са от поемата на Вл. Холан *Ноуц с Хамлет* (Noc s Hamletem). И тук има неточност: глаголят е не *sloupá* (отлюспва, обелва), а *stoupá*, а в третия стих е не *schody zubařovy* (зъболекарско стълбище), а *schody k zubařovi* (стълбище, стъпала към зъболекаря). Така метафората на Холан прави алюзия за гръбначния стълб като стълбище, маркиращо вертикала нагоре (злото се надига и плюе кръв през човешката уста). Преводът на цитираните Холанови стихове е на Въто Раковски по българското издание на *Ноуц с Хамлет* (София: Народна култура, 1989, с. 162). – Б. пр.

⁷ „V té zpropadené voliče Čech / rozhazoval své básně s pohrdáním / jako kusy krvavého masa. / Ale ptáci se báli“. Цитатът е от стихотворението *Почит към Владимир Холан* (Pochta Vladimíru Holanovi) от стихосбирката на Сайферт *Да бъдеш поет* (Býtí básníkem, 1983). Цялото стихотворение в превод на български език вж. в рубриката „Нови преводи“.